

Återställande av ersättningsdagar vid felaktig utbetalning av dagersättning

Försäkringskassans ställningstagande

Följande ska gälla när Försäkringskassan felaktigt har betalat ut en dagersättning, där antalet ersättningsdagar på något sätt är begränsat och det saknas bestämmelser om återställande av ersättningsdagar för förmånen:

- a) Om Försäkringskassan beslutar att den felaktigt utbetalda ersättningen ska återbetalas i sin helhet ska de ersättningsdagar som omfattas av beslutet återställas och historiken i Försäkringskassans register rättas.¹

Om Försäkringskassan istället beslutar om delvis eftergift² så att den felaktigt utbetalda ersättningen endast ska återbetalas till viss del, ska det belopp som finns kvar att återbetala efter eftergiften räknas om till ersättningsdagar som ska återställas. Dagarna ska återställas mot bakgrund av hela återkravsperioden, det vill säga så som återkravet såg ut innan eftergift beviljades. Det gäller oavsett förmån. Återställandet ska göras i omvänd tidsordning så att den sista ersättningsdagen i återkravsperioden återställs först. Sedan återställs övriga ersättningsdagar i återkravsperioden dag för dag bakåt i tiden.

Endast hela ersättningsdagar ska återställas. Om reglerna för förmånen tillåter uttag av del av dag ska endast sådana hela delar av en ersättningsdag som är möjliga att ta ut återställas.

Överskjutande belopp som inte motsvarar en hel ersättningsdag, eller hel uttagbar del av en ersättningsdag, ska inte ligga till grund för något återställande.

Återställande av ersättningsdagar och rättning av historiken i Försäkringskassans register ska ske även om Försäkringskassans beslut om återbetalning inte har vunnit laga kraft.

¹ Ett undantag gäller när aktivitetsstöd utges till deltagare i det arbetsmarknadspolitiska programmet jobb- och utvecklingsgarantin och deltagaren inte är eller skulle ha varit berättigad till arbetslöshetsersättning. I dessa fall ska s.k. avstängningsdagar inte återställas (2 kap. 8 § förordningen [2017:819] om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser, FEA).

² Ordet eftergift förekommer inte i FEA. Där anges istället att myndigheten helt eller delvis får avstå från krav på återbetalning när det föreligger särskilda skäl (8 kap. 5 § FEA). Med begreppet eftergift avses i detta rättsliga ställningstagande även att Försäkringskassan helt eller delvis avstår från krav på återbetalning enligt FEA.

Beslutsdatum
2023-12-01Vår beteckning
Dnr FK 2022/018205
Serienummer
2023:16

- b) Om Försäkringskassan beslutar att den felaktigt utbetalda ersättningen inte ska återbetalas till någon del ska några ersättningsdagar inte återställas. Inte heller ska historiken i Försäkringskassans register rättas. Detsamma ska gälla om Försäkringskassan överhuvudtaget inte fattar något beslut i fråga om återbetalning.

Bakgrund och överväganden

En myndighet får endast vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen.³ Det enda stöd som finns för att återställa felaktigt utbetalda ersättningsdagar i en dagersättning är avgörandet HFD 2022 ref. 34. Avgörandet ger ledning när föräldrapenning har betalats ut felaktigt, men ger samtidigt upphov till följdfrågor. Vad gäller för andra dagersättningar där antalet ersättningsdagar på något sätt är begränsat? Vad gäller om kravet på återbetalning har eftergetts?

Syftet med detta rättsliga ställningstagande är att klargöra i vilken utsträckning det finns stöd för återställande av felaktigt utbetalda ersättningsdagar i dagersättningar där antalet ersättningsdagar på något sätt är begränsat.

Ställningstagandet omfattar endast fall då ersättning har betalats ut felaktigt eftersom rätt till ersättning saknats. Det omfattar därför inte fall då rätt till ersättning har funnits men ersättning betalats ut med för högt belopp.

Återställande av dagar med föräldrapenning

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har i rättsfallet HFD 2022 ref. 34 tagit ställning till när Försäkringskassan kan återställa felaktigt utbetalda dagar med föräldrapenning så att de felaktigt ersatta dagarna inte räknas av från föräldrarnas totala antal föräldrapenningdagar.

Av HFD:s avgörande framgår att om Försäkringskassan med stöd av 108 kap. 2 § socialförsäkringsbalken (SFB) beslutar om återbetalning av felaktigt utbetald föräldrapenning kan den försäkrade inte, i den mening som avses i 12 kap. 12 § SFB, anses ha tagit ut föräldrapenning under de dagar som kravet på återbetalning avser. Därför ska de dagarna återställas och Försäkringskassans register för uttagna dagar med föräldrapenning korrigeras. Däremot saknas stöd i rättsordningen för att återställa felaktigt utbetalda dagar med föräldrapenning som det inte har fattats något beslut om återbetalning för.

Av HFD 2022 ref. 34 följer alltså att felaktigt utbetalda ersättningsdagar med föräldrapenning bara kan återställas om Försäkringskassan har fattat ett beslut om återbetalning av dessa dagar med stöd av 108 kap. 2 § SFB. Då ska även uppgifterna i Försäkringskassans register över uttagna ersättningsdagar rättas.

³ 5 § förvaltningslagen (2017:900). Att återställa dagar i en dagersättningsförmån där ersättningsdagarna är begränsade till antalet är enligt HFD 2022 ref. 34 en åtgärd som kräver stöd i rättsordningen.

Beslutsdatum
2023-12-01Vår beteckning
Dnr FK 2022/018205
Serienummer
2023:16

Återställande av dagar i andra förmåner

Frågan om återställande av felaktigt utbetalda ersättningsdagar har betydelse för dagersättning där antalet ersättningsdagar på något sätt är begränsat.

Av HFD 2022 ref. 34 framgår att det bara går att återställa felaktigt utbetalda ersättningsdagar när det har fattats ett beslut om återbetalning som avser dessa dagar. Detta bör tolkas som ett principuttalande som är tillämpligt när bestämmelser om återställande av ersättningsdagar saknas för en dagersättning. Även om HFD:s uttalande gäller föräldrapenning bör Försäkringskassan därför kunna behandla andra dagersättningar på samma sätt.

Det innebär att de förutsättningar för att återställa felaktigt utbetalda ersättningsdagar som framgår av HFD:s avgörande även gäller andra dagersättningar där antalet ersättningsdagar på något sätt är begränsat: förutom föräldrapenning exempelvis tillfällig föräldrapenning, sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning, smittbärarpenning och aktivitetsstöd. För dessa förmåner ska även förutsättningarna för rättelse i Försäkringskassans register över uttagna ersättningsdagar följa det som framgår av HFD:s avgörande.

Återställande av dagar när eftergift har beviljats

En relevant fråga är om ersättningsdagar kan återställas även när Försäkringskassan under återkravsutredningen funnit att den försäkrade är återbetalningsskyldig, men eftergett kravet på återbetalning i beslutet.

Av HFD 2022 ref. 34 framgår att när Försäkringskassan *beslutar om återbetalning* av föräldrapenning kan den försäkrade inte anses ha tagit ut föräldrapenning under de dagar som *kravet på återbetalning* avser. I en sådan situation ska de dagar som Försäkringskassan har beslutat om återbetalning för alltså inte räknas av från det totala antalet föräldrapenningdagar som den försäkrade har rätt till och dagarna ska därför återställas.

Vad HFD uttalar bör tolkas som att en dag som ersättning betalats ut felaktigt för är uttagen i SFB:s mening så länge den inte omfattas av återbetalningsskyldighet för den försäkrade. Däremot är en dag som det felaktigt betalats ut ersättning för inte uttagen i SFB:s mening om den omfattas av återbetalningsskyldighet för den försäkrade. Denna tolkning talar alltså för att det endast är ersättningsdagar som motsvaras av en faktisk återbetalningsskyldighet för den försäkrade som kan återställas.

Utifrån hur reglerna i SFB är formulerade är det inte helt klart vad HFD avser med att Försäkringskassan *beslutar om återbetalning*. Klart är emellertid att HFD i domen avser att Försäkringskassan fattar ett *beslut*. Försäkringskassans beslut om återbetalning enligt 108 kap. 2 § SFB innefattar alltid en prövning av om eftergift med stöd av 108 kap. 11 § SFB ska medges.⁴ Detta talar för att det

⁴ Här bortses från beslut som innebär att den försäkrade inte är återbetalningsskyldig på den grunden att Försäkringskassan inte kan visa att den försäkrade har orsakat felutbetalningen eller varit i ond tro om den.

Beslutsdatum
2023-12-01Vår beteckning
Dnr FK 2022/018205
Serienummer
2023:16

är beslut om återbetalningsskyldighet efter eftergiftsbedömning som HFD avser i domen, det vill säga den faktiska återbetalningsskyldigheten. Den slutsatsen stöds även av referatmeningen.⁵ Domen bör därför tolkas som att man bara kan återställa dagar som den försäkrade har en faktisk skyldighet att återbetala ersättningen för. Det innebär i sin tur att det bara är dagar som den försäkrade är skyldig att återbetala ersättningen för som ska rättas i Försäkringskassans register.

För att det ska vara möjligt för Försäkringskassan att återställa felaktigt utbetalda ersättningsdagar krävs alltså att dagarna motsvaras av en faktisk återbetalningsskyldighet enligt Försäkringskassans beslut.

Om Försäkringskassan bedömer att den försäkrade är återbetalningsskyldig, men i beslutet efterger kravet på återbetalning i sin helhet ska alltså inga ersättningsdagar återställas.

Om kravet på återbetalning istället efterges endast delvis måste det belopp som finns kvar att återbetala efter eftergiften räknas om till ersättningsdagar enligt en särskild metod.

Metod för att återställa ersättningsdagar vid delvis eftergift

Om kravet på återbetalning efterges endast delvis i Försäkringskassans beslut om återbetalning kommer det inte gå att identifiera vilka ersättningsdagar som ska återställas, alltså vilka som motsvaras av det belopp som efter eftergiften finns kvar att återbetala. Därför behövs en metod för hur ersättningsdagar ska återställas när delvis eftergift beviljas.

Metoden bör vara generell och gälla för alla förmåner som berörs av det här rättsliga ställningstagandet. Flera av dessa förmåner har bestämmelser som säger att dagar på en viss ersättningsnivå måste förbrukas innan dagar på nästa ersättningsnivå får tas i anspråk och därför bör metoden stämma överens med dessa bestämmelser.

Metoden bör även omfatta hur dagar ska återställas om det belopp som efter eftergift finns kvar att återbetala inte motsvarar ett exakt antal ersättningsdagar. I de förmåner som anger att endast hela dagar förbrukas vid utbetalning ska endast hela dagar återställas. Samma princip ska gälla om förmånsreglerna anger att vissa delar av en ersättningsdag kan tas ut vid utbetalning – då ska endast hela sådana delar av en ersättningsdag återställas.

Om det belopp som efter eftergift finns kvar att återbetala inte räcker till ett exakt antal hela ersättningsdagar eller hela uttagbara delar av en ersättningsdag, ska det överskjutande beloppet inte leda till något återställande. Exempelvis, om det följer av förmånsreglerna att endast hela ersättningsdagar kan tas ut och det belopp som efter eftergift finns kvar att återbetala motsvarar 8,5 ersättningsdagar ska endast 8 ersättningsdagar återställas. Samma sak ska gälla om förmånsreglerna tillåter att en viss del av

⁵ Referatmeningen lyder: "Försäkringskassans beslut att återställa felaktigt uttagna föräldrapenningdagar utan att samtidigt kräva återbetalning saknar lagligt stöd".

Beslutsdatum
2023-12-01

Vår beteckning
Dnr FK 2022/018205
Serienummer
2023:16

en ersättningsdag tas ut. Om det i ett sådant fall finns ett överskjutande belopp måste det avrundas nedåt till närmast uttagbara del av ersättningsdag.

Återställandet av ersättningsdagar ska göras utifrån hela återkravsperioden, det vill säga omfatta de dagar som återkravet gällde innan eftergift beviljades.

Mot bakgrund av att det för vissa förmåner finns bestämmelser som säger att dagar på en viss ersättningsnivå måste förbrukas innan dagar på nästa ersättningsnivå får tas i anspråk är det lämpligt att återställa dagarna i omvänd tidsordning, så att den sista dagen i återkravsperioden återställs först och övriga dagar i återkravsperioden sedan återställs dag för dag bakåt i tiden.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

12 kap. 12 §, 108 kap. 2 §, 108 kap. 11 § SFB
5 § förvaltningslagen
2 kap. 8 §, 8 kap. 5 § FEA

HFD 2022 ref. 34

Försäkringskassan

Marie Axelsson
Beslutsfattare

Anders Wiklund
Föredragande